

ITLARDA DEMODEKOZI BO'YICHA ADABIYOTLAR TAHLILI

Mamajonov Alisher Iqboljon o'g'li

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining
Toshkent filiali talabasi*

Xo'jaxonova Moxinur Farxodjon qizi

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining
Toshkent filiali talabasi*

Xo'jaxonov Shoxruzxon Idrisxo'ja o'g'li

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining
Toshkent filiali mustaqil izlanuvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada itlarda uchraydigan va keng tarqalgan demodekoz kasaligi keltirib otilgan bo'lib, ularni kelib chiqishi sabablari, klinik belgilari, tarqalishi zararliligi hamda terapiyasi hamda oldini olish ya'ni davolash usullari keltirib o'tilgan.

Абстрактный. В данной статье упомянуто распространенное и распространённое заболевание демодекоз собак, указаны его причины, клинические признаки, вредоносность распространения и терапия, а также методы профилактики и лечения.

Abstract. In this article, the common and common demodicosis disease in dogs is described, its causes, clinical signs, harmfulness of spread and therapy and methods of prevention and treatment are mentioned

Kalit so'zlari: demodekoz, terapiya, ekto parazit, aerezollar, akrodeks, dermatozol.

Ключевые слова: демодекоз, терапия, эктопаразиты, аэрозоли, акродекс, дерматозол.

Keyword: demodectosis, ekto parasite, aerosols, acrodex, dermatosol

KIRISH. Demodekozlar (Demodicoses) — hayvonlarda uchraydigan invazion kasallik. Kasallikni Demodex avlodiga mansub 0,2—0,3 mm kattaligidagi endoparazit kanalar chaqiradi. Kasallik itlarda, qoramolda, cho'chqalarda og'ir kechadi. Deyarli barcha mamlakatlarda tarqalgan. Kanalar jun ildizlarida, yog' bezlarida koloniyalar hosil qilib, dermatit, giperkeratoz keltirib chiqaradi, hayvonlar nihoyatda oriqlab ketadi, yosh mollar nobud bo'lishi ham mumkin. Sog' hayvonlargakanalar kasallaridan va atrofda narsalar orqali yuqadi. Qoramollar 6 oylikdan yuqori yoshda, asosan bahor va yoz oylarida kanalar rivojlanib, terining yuza qatlamiga chiqqan davrida kasallanadi. Bunda terining bo'yin, kurak, ko'krak qafasi va bel qismlarida katta yumaloq shakldagi, diam. 2—10 mm li bo'rtmachalar hosil bo'ladi. Uning ustki qismidan qonli yiring, bo'rtma-cha bosilganda esa oqish mumsimon modda chiqadi. Zararlangan joy junlari oldin gajaklanadi, keyin to'kiladi. Teri qalinlashadi, biroq qichimaydi.

- **Kasallikning tabiati.** Kasallikning qo'zg'atuvchi agenti - barcha sog'lom hayvonlarning teri va soch follikullarida cheklangan miqdordagi «Demodex» konusidir . Parazitlarning ko'payishi nazoratsiz bo'lib qolsa, oqsil epiteliya qatlamlarini, soch follikullarini va yog 'bezlarini yo'q qilishga kirishadi. Yonish va qichishish parazitning hayotiy faoliyati samarasidir. Itlardagi

demodekozlar juda uzoq va bosqichma-bosqich davolashni talab qiladi. Gigienani kuzatish, hayvonning joylashgan xonasini muntazam nam tozalashni amalga oshirish, shuningdek, barcha maxsus preparatlar bilan davolanish muhimdir. Tadqiqot davomida hayvon genida mitti shikastlanishga moyil bo'lib tug'ilgani isbotlangan, shuning uchun ko'plab pitomniklarda og'ir shaklga ega bo'lgan itlar genning tarqalishini oldini olish uchun sterilizatsiya qilinadi. Qanday bo'lmasin, go'shtning hujumi boshqa muammolarning oqibati - kasalliklarning kelib chiqishi, vitaminlar etishmasligi, gormonal muvaffaqiyatsizliklar oqibatida hayvonning immunitetini pasayishi. Bundan tashqari, shishaning hujumi sababi qishda va bahorda terining ohangida kamayish bo'lishi mumkin.

- **Kasallikning shakllari va bosqichlari.** Demodekozning qanday shaklda itlarga bog'liqligiga qarab, davolanishning turli usullari tanlanadi. U erda fokal (hayvonda kichik joylarda, ko'pincha bosh va oldburchakda terining aniq nuqsoni bor) va umumlashtiriladi (katta hududlar teri ichiga kirib, ba'zan ichki organlarga kirib boradi). Ko'pincha tishlarning o'zgarishi vaqtida kuchuklardagi fokus shakllari kuzatiladi. Qizig'i shundaki, ushbu asrda kasallik davolanishni talab qilmaydi va o'zidan o'tadi (90% holatda), Amitraz parazitning doridarmoniga barqarorligini keltirib chiqarishi mumkin, bu esa og'ir shaklga (10% hollarda) genetik merosning sababi.

- **Terapiya.** Bir itning demodektik kasalligini o'z vaqtida tashxislash orqali, zamonaviy dorilar bilan davolanish chorvachilikning to'liq tiklanishiga erishish mumkin. Veterinar yordamchisidan yordam so'rash vaqtida juda muhim, bu esa muvaffaqiyat qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Mutaxassislar uyda itlarga demodikozi davolashni tavsiya etmaydi. Bunday holatda, itlarning egalari ko'pincha bu usullarga murojaat qilishadi, chunki ularni ko'proq va arzon deb bilishadi, bu esa klinik ishni beparvo qilishga va muammoning chuqurlashishiga olib keladi. Shuni unutmangki, hayvon doimiy qichima va og'riqli hislarni his qiladi, shuning uchun bunday harakatlar mutlaqo insoniy emas. Kasallikka qarshi kurashda foydalanish

uchun tavsiya etilgan ko'plab retseptlar faqat dastlabki bosqichlarda samarali bo'ladi.

Shuni esda tutish kerakki, go'shtni faol ko'paytirish immunitetning zaiflashuviga olib keladi, shuning uchun asosiy sabab parazitning o'zi emas. Veterinar inson itga immunostimulyatsiya qiluvchi dori-darmonlarni, tashqi foydalanish uchun mablag'larni belgilashi kerak. Bundan tashqari, jigardagi nojo'ya ta'sirlardan saqlanish uchun veterinar qo'shimcha dori-darmonlarni tanlaydi. Barcha itlar

bir xil dori-darmonlarga javob bermaydi, bunga qo'shimcha ravishda ularning ayrimlarida kontrendikativlar bo'lishi mumkin - bunday hollarda barcha dorilar alohida-alohida tanlanadi. Davolash bir necha oy davom etadi va hayvon 7-8 oy davomida hech qanday takrorlanish kuzatilmasa, sog'lom hisoblanadi. Egalari demogotsikozni itlar xalq tabobatida davolash to'liq natijaga olib kelmasligini ta'kidlashi kerak.

Oldini olish. Demodekoz bilan kasallangan hayvonlarning butun teri qoplami simbush yoki insektoakaritsid bilan yaxshilab yuviladi. Bino va narsalar preparat bilan dezakarizatsiya qilinadi (kanasizlantiriladi). Hayvonlar saqlanadigan binolarda tozalikka rioya qilinadi, ularni parvarish qilish, saklash, oziklantirish yaxshilanadi.

Davolash: teriningjarohatlangan joylari "Dermatozol", "Akrodeks" aerzollari yordamida (har boshga 60— 80 g) 5—7 kun oralatib 3—4 marta dorilanadi; itlarga o'simlik piretroidlaridan simbushning 0,015— 0,02% suvdagi emulsiyasi (2—4 litrdan), 0,05% emulsiyasi (0,5—1,5 litrdan) sepiladi (har 10—12 kunda, 2—4 marta).

➤ **Itlardagi demodekoz – davolash.** Ko'pgina odamlar demodikozning g'oyib bo'lgan itlarning kasalligi deb o'ylashadi, lekin aslida har qanday hayvon hayot va yashash joyidan qat'i nazar, har qanday hayvonni yuqtirishlari mumkin, tashqi ko'rinish esa terida yaralar va qoraqalpoqlar hamda soch yo'qotishdir.

Xulosa. Ushbu maqolani yozishdan maqsad itlarda keng tarqalgan yuqumli kasalliklardan biri bo'lgan demodekoz kasalligi haqida tanishib o'tdik. Bu kasalikni ekto parazit ya'ni kanalar keltirib chiqaradi va hayvonlarda ya'ni itlarda tana sohasida ko'rinarli dog'lar hosil qilib parazitlik qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. X.K. Rustamov, Ya.O. Oqbutayev, B.D. Narziyev. «Operativ xirurgiya». Samarqand, 1997 y.
2. I.I. Magda., B.Z. Itkin, I.I. Voronin va boshqalar. «Operativ xirurgiya», rus tilida, Mokva «Kolos», 1991 y.
3. Vorobev A.A. Medisinskaya mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. M. 2008
4. Norboyev Q.N., Bakirov B.B., Eshburiyev B.M. «Hayvonlarning ichki yuqumsiz kasalliklari». Darslik, 2007 yil, Samarqand.
5. Ergashev E.X., va boshqalar. //Umumiy parazitologiya. Samarqand, 1999.
6. Narziyev B.D., Toshtemirov R.M. "Itlarning orgatishning nazariy asoslari" Samarqand, 2010.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Худжамшукуров, А. Н. (2021). ТОВУҚ АСКАРИДИОЗИДА АСКАЗИН АНТИГЕЛЬМИНТИГИНИ ҚЎЛЛАШ НАТИЖАЛАРИ. *Интернаука*, (8-3), 44-46.
2. Nurmatovich, K. A., & Ogli, K. S. I. (2021). Effects of drugs on blood indicators in mixing chicken eimeriosis and pullorosis. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(5), 615-617.
3. Махамдалиева, М. У., Абдухалилова, Г. И., & Хо‘jaxonov, S. I. (2023). BRUTSELLYOZ VA UNING LABORATORIYA DIAGNOSTIKASI. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 2(15), 41-47.
4. Давлатов, Р. Б. (2023). ТОВУҚ КОЛИБАКТЕРИОЗИ (АДАБИЁТЛАР ШАРХИ). *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 3(26), 107-111.
5. Давлатов, Р. Б., & Бердиев, Х. Р. (2021). ТОВУҚ КОЛИБАКТЕРИОЗИНИНГ КИМЁПРОФИЛАКТИКАСИДА ОФЛОСАННИНГ САМАРАДОРЛИГИ. *Вестник Ветеринарии и Животноводства*, 1(1).
6. Бердиев, Х. Р., & Давлатов, Р. Б. (2021). Эффективность Enrovit-O при химической профилактике колибактериоза цыплят.
7. Berdiyevich, D. R. (2023). METHODS OF DIAGNOSIS OF CHICKEN COLIBACTERIOSIS. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 2(4), 9-13.
8. G‘oyipova, M. T. E., Хо‘jaxonov, S., & Avliyoqulov, M. (2022). VETERINARIYA SOHASINING CHORVACHILIKNI RIVOJLANTIRISHDAGI O‘RNI VA TAMOYILLARI. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(4), 238-240.
9. Oglu, K. S. I., Zayniddinovich, Z. R., & Oglu, R. J. K. (2022). Review of the literature on sepsis in calves and measures to prevent it.
10. Davlatov, R., Хужахонов, S., & Berdiyev, X. (2021). ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОФЛОСАНА В ХИМИЧЕСКОЙ ПРОФИЛАКТИКЕ КОЛИБАКТЕРИОЗА КУРИЦ. *Вестник ветеринарии и животноводства (ssuv. uz)*, 1(1).
11. Oglu, K. S. I., & Qizi, K. B. A. (2022). Measures For The Prevention Of Diseases Caused By Disorders Of Bee Nutrition And Feeding Conditions. *Academicia Globe*, 3(03), 5-8.
12. Zayniddinovich, Z. R. (2022). REVIEW OF THE LITERATURE ON SEPSIS IN CALVES AND MEASURES TO PREVENT IT. *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning*, 3(1), 1-4.
13. Oglu, K. S. I., Oglu, Y. O. A., & Oglu, J. S. H. (2021). Viral hemorrhagic fever of rabbits ("hemorrhagic pneumonia", "necrotic hepatitis").
14. Subxonovich, H. P., Ergashevna, G. M., & Ogli, K. S. I. (2021). Distribution of helminthosis diseases of one-hoied animals. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 880-883.
15. Mahamadaliyeva, M. U., & Agamurodov, O. A. (2021). MEASURES FOR TREATMENT AND PREVENTION OF DISPEPS DISEASE IN CALVES. *Ученый XXI века*, (10 (81)), 12-14.
16. Хо‘jaxonov, S., Хо‘jaxonova, M., & Davlatov, R. (2023). TOVUQ EYMERIOZINING KIMYOPROFILAKTIKASIDA SAMARALI

EYMERIOSTATIKLARNI ANIQLASH. *Евразийский журнал медицинских и естественных наук*, 3(4 Part 2), 75-78.

17. Abduhalilova, G. I., Makhamadaliyeva, M. U., & Khojakhanov, S. I. (2023). FISH BRANCHIOMYCOSIS PREVENTION MEASURES. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(4), 247-252.

18. G'aniyev, S. S., & Xo'jaxonov, S. I. (2023). VETERINARIYA LABORATORIYALARIDA SUTNI VETERINARIYA SANITARIYA EKSPERTIZADAN O'TKAZISH TALABLARI. *Scientific Impulse*, 1(8), 586-592.

19. Davlatov, R. (2021). Товуқ колибактериозининг кимёвий профилактикасида антибиотикларнинг самарадорлиги. *Scienceweb academic papers collection*.

20. Davlatov, R. (2021). Бройлер жўжаларида айрим антибиотикларнинг самарадорлик кўрсаткичлари. *Scienceweb academic papers collection*.

21. Xo'jaxonov, S., Xo'jaxonova, M., & Davlatov, R. (2023). PARRANDACHILIK XO'JALIKLARIDA YUQUMLI KASALLIKLARNI OLDINI OLIISH CHORA TADBIRLARI. *Евразийский журнал медицинских и естественных наук*, 3(5), 77-84.

22. Ibrohimov, U. D., Maxamadaliyeva, M. U., & Xo'jaxonov, S. I. (2023). OTLARDA OSHQOZON-ICHAK TIZIMI PATOLOGIYASI. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 2(4), 32-39.

23. G'aniyev, S. S. (2023). VETERINARIYA SANITARIYA EKSPERTIZASI LABORATORIYALARIDA SHAKAR ASALI HAMDA SHAKAR QO'SHILGAN ASAL MAHSULOTLARINI ANIQLASH. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 2(4), 66-69.

24. Davlatov, R. (2023). TO DETERMINE THE EFFECTIVENESS OF ANTIBIOTICS IN PREVENTING CHICKEN COLIBACTERIOSIS BASED ON EXPERIMENTS. *Scienceweb academic papers collection*.

25. Berdievich, D. R. (2023). PARRANDA ZOTLARI. ZOTLAR KLASSIFIKATSIYASI. *Journal of Integrated Education and Research*, 2(4), 74-80.

26. Berdievich, D. R. (2023). BROYLER JO'JALARI SAQLANADIGAN BINOLARNI TAYYORLASH. *Journal of Integrated Education and Research*, 2(4), 68-73.

27. Doniyorjon o'g, I. U. B. (2023). QO'YLARDA PARAZITAR KASALLIKLARNI KELIB CHIQUISHINI OLDINI OLIISH CHORA TADBIRLARI. *Scientific Impulse*, 1(10), 241-250.

28. Doniyorjon o'g, I. U. B. (2023). OTLARDA MANQA KASALLIGINI DAVOLASH VA UNI OLDINI OLIISH CHORA TADBIRLARI. *Scientific Impulse*, 1(10), 251-260.

29. Murodjon Turg'un o'g, A., & Ergashevna, G. O. M. T. (2023). ASALARI KASALLIKLARI VA ULARNI OLDINI OLIISH CHORA TADBIRLARI. *Научный Фокус*, 1(1), 122-131.

30. HUDUDIDAGI, V. S. E. L. B., BO, A. S. U. S. M., BAHOLASH, Y., & G'aniyev, S. S. (2023). VETERINARIYA SANITARIYA EKSPERTIZASI LABORATORIYALARIDA BOZOR HUDUDIDAGI ASAL SIFATINI UNDAGI

SUV MIQDORI BO ‘YICHA BAHOLASH. Journal of Integrated Education and Research, 2(10), 46-48.

31. Xo‘jaxonov, S. I., & Sharopov, A. U. (2023). IQTIDORLI TALABALAR BILAN ISHLASHNI TASHKIL ETISHNING ASOSIY VAZIFALARI. Journal of Integrated Education and Research, 2(8), 33-36.

32. Berdiyevich, D. R. (2023). QORAMOLLAR SISTISERKOZINING KELIB CHIQISHI, DAVOLASH VA OLDINI OLISH CHORA TADBIRLARI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 10(1), 23-30.

33. Berdiyevich, D. R. (2023). GELMINTOZLARGA TASHXIS QO ‘YISH USULLARI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 10(1), 3-13.

34. Berdiyevich, D. R. (2023). PARAZITLARGA QARSHI KURASHISH CHORA-TADBIRLARI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 10(1), 14-22.

35. Шамсиддинович, Ф. О., & Эргашевна, Ф. М. (2023). МИКОТОКСИКОЗЛАР ВА УЛАРДАН АЖРАЛАДИГАН ТОКСИНЛАРНИНГ ҲАЙВОНЛАР ОРГАНИЗМИГА ТАЪСИРИ. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(2), 108-115.

36. Murodjon Turg'un o'g, A. (2023). RESULTS OF LABORATORY ANALYSIS OF MEAT SAMPLES SUSPECTED OF TUBERCULOSIS. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(2), 95-100.

37. Ergashevna, G. O. M. T. (2023). TUBERKULYOZGA GUMON QILINGAN QORAMOLLARDAN OLINGAN SUT TARKIBIDAGI MIKROORGANIZMLARNI ANIQLASH. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(2), 101-107.

38. БУЗИЛИШЛАРИ, Ё. (2021). Улуқов Беҳзод Каромат ўғли магистранти, Хўжахонов Шохрузхон Идирисхўжа ўғли магистранти, Жуманазарова Мадина Қахрамон қизи. 5. MEASURES FOR TREATMENT AND PREVENTION OF DISPEPS DISEASE IN CALVES., *MU Mahamadaliyeva, OA Agamurodov-Ученый XXI века*, 6, 2021-1.